සංඛ්‍යාන විද්‍යාව–3
දත්ත එක්රැස් කිරීම

පර්යේෂණ හා පුහුණු කිරීමේ නිලධාරි
මහින්ද පෙරේරා විසිනි

මෙම ලිපි මාලාවේ පළමු සහ දෙවැනි ලිපි තුලින් නියැදීම පිළිබඳ අවබෝධයක් අපි ලබා ගත්තෙමු. ඒවායේ පරමාර්ථය වූයේ විවිධ නියැදි මෝස්තර සරලව සහ සැකෙවින් හඳුන්වා දීමය. පළමුවැනි ලිපියෙහි සරල සසම්භාවී නියැදීම විස්තර කළෙමු. පොදුවේ භාවිතය වන අනිකුත් නියැදි රටාවන් දෙවැනි ලිපියේ විස්තර විය.

නියැදිය නම් කළ පසු, නියැදි සමීක්ෂණයක ඊලඟ පියවර වන්නේ අවශ්‍ය දත්ත කුමන මාර්ගයකින් එක්රැස් කළ යුතුද යන්න තීරණය කිරීමය. සමීක්ෂණයට භාජනය කර ඇති සංගණනයේ ස්වභාවය අනුව දත්ත එක්රැස් කිරීම සඳහා අනුගමනය කළ හැකි මාර්ගය එකිනෙකට වෙනස් වේ. උදාහරණයක් වශයෙන්, පුද්ගලයින්ගෙන් යුක්ත නියැදියකින්,

(1) සම්මුඛ සාකච්ඡා මගින්

(2) තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාවක් මගින්

(3) සෘජු (හෙවත් කෙළින්ම) නිරීක්ෂණය කිරීම මගින් හෝ දත්ත ලබා ගත හැකිය.

තුන්වන මාර්ගය එනම් නිරීක්ෂණය සුදුසු වන්නේ ඇතැම් සමීක්ෂණ අවස්ථාවන්ට පමණි. උදාහරණ ලෙස වී තොගයක ඇති වී වල පැල වීමේ ප්‍රමාණය නිශ්චය කිරීමේ පරමාර්ථයෙන් වී ඇට වලින් යුත් නියැදියක් සමග පවත්වන සමීක්ෂණයක දී ඉහත දක් වූ සෘජු නිරීක්ෂණය මගින්ම අවශ්‍ය දත්ත ලබා ගත යුතුවේ.

දත්ත එක්රැස් කිරීම සඳහා අනුගමනය කළ හැකි මාර්ග අපගේ කාර්යයන් සඳහා ඉහත සඳහන් පරිදි දැක්වීම ප්‍රයෝජනවත් මෙන්ම ප්‍රමාණවත් වේ. කෙසේ වුවද එකී එක් එක් මාර්ගය වෙන් වෙන්ව භාවිතය කළ යුතු බව එයින් නොහැඟේ. යථෝක්ත මාර්ගය ඒකාබද්ධ කර ගනිමින් දත්ත එක් රැස් කිරීම, ඇත්තෙන්ම සමහර විට ඵලදායි විය හැක.

මෙම ලිපියේ ඉදිරි කොටසෙහිදී ඉහත දැක්වූ එක් එක් මාර්ගය වෙන වෙනම ගෙන සාකච්ඡා කර බලමු.

නිවැරදි කිරීමක්

සංඛ්‍යාන විද්‍යාව – 2 වන ලිපියේ 6 වන ඡේදයේ 8 වන පේළිය මෙසේ නිවරද විය යුතුය.

පහසුම ක්‍රියාවලිය වන්නේ අනුපාතය වන N/n සෙවීමය. මෙම අනුපාතය K යයි සිතමු. I/k නියැදුම් භාගය ලෙස හැඳින් වේ.

සම්මුඛ සාකච්ඡා

1. සම්මුඛ සාකච්ඡා: සම්මුඛ සාකච්ඡා මගින් දත්ත එක්රැස් කිරීමේ ක්‍රමය සමාජ අධ්‍යයන වලදී වඩාත් ප්‍රයෝජනවත් වේ. එය සමීක්ෂණ සම්මුඛ සාකච්ඡා නමින් හඳුන්වනු ලැබේ. සමීක්ෂණයට භාජනය කර ඇති පුද්ගලයාගෙන් හෙවත් ප්‍රතිචාරකයාගෙන් යම් තොරතුරු පද්ධතියක් ලබා ගැනීමේ පරමාර්ථයෙන් විමර්ශකයා සහ ප්‍රතිචාරකයා අතර පවත්වනු ලබන සංවාදයකි එය. ප්‍රතිචාරකයාගෙන් අසනු ලබන ප්‍රශ්න වලට කෙළින්ම පිළිතුරු ලැබෙන ක්‍රියාවක් ලෙස මෙය කෙනෙකුට පෙනෙන්නට පුළුවන. එහෙත් සමීක්ෂණ සම්මුඛ සාකච්ඡාවක සාර්ථකත්වය ඊට වඩා පුළුල් පසුබිමක් මත රඳා පවතී. සාමාන්‍යයෙන් පහත සඳහන් කරුණු එහිදී වැදගත් වේ.

(1) අධ්‍යයනයේ පරමාර්ථයන්ට අවශ්‍ය තොරතුරු සැපයීමේ හැකියාවක් ප්‍රතිචාරකයාට තිබිය යුතුය. ඔහු ලඟ අවශ්‍ය තොරතුරු නොමැති නම්, ඔහුට පිළිතුරු සැපයිය නොහැකිවේ. අමතකවීම හෝ ප්‍රශ්නය නිසි ලෙස සකස් නොවීම නිසා මෙය සමහර විට සිදු විය හැකිය. එසේ නැතිනම්, සපයන පිළිතුරෙන් ඔහුගේ පෞද්ගලිකත්වයට බලපෑමක් ඇතිවන නිසා තොරතුරු සඟවනවා විය හැකිය.

(2) අවශ්‍ය වන තොරතුරු කුමක්ද යන්න ප්‍රතිචාරකයා වටහාගෙන තිබිය යුතුය. අදල තොරතුරු මොනවාද? කොපමණ සවිස්තරව සැපයිය යුතුද? යනාදී වශයෙන් ඔහු තුල පැහැදිලි අවබෝධයක් තිබිය යුතුය. සමීක්ෂණයේ පරමාර්ථ මෙන්ම අවශ්‍ය තොරතුරු වල ස්වභාවය සහ බලාපොරොත්තු වන සවිස්තරභාවය යනාදිය පිළිබඳ ප්‍රතිචාරකයාට කරුණු කියාදීම ඇත්තෙන්ම විමර්ශකගේ කාර්යයකි. තවද, ප්‍රතිචාරකයා සපයන තොරතුරු වල අඩුලුහුඩුකම් නැතහොත් ප්‍රශ්නයට අදල පිළිතුරු නොවේ නම්, නියම පිළිතුර ලබා ගැනීමට විමර්ශකයා තව දුරටත් උනන්දු විය යුතුවේ.

3) විකෘති පිළිතුරු, පිළිතුරු නොලැබීමක් හා සමාන වන නිසා නිවැරදි පිළිතුරු සැපයීමට ප්‍රතිචාරකයා පෙළඹවිය යුතුය. නැතහොත් උනන්දු කළ යුතුය. ප්‍රතිචාරකයා පෙළඹවීමේ මට්ටම හීන කරවන කවර හෝ සාධක තිබේ නම් ඒවා ඉවත් කිරීම විමර්ශකයාගේ කාර්යයක් වේ. උදාහරණ වශයෙන් ප්‍රතිචාරකයාගේ සම්පූර්ණ අවධානය පෞද්ගලික හේතූන් නිසා, සම්මුඛ සාකච්ඡාවට යොමු නොවීම නොදැනීම නිසා මැලිවීම, සමහර ප්‍රශ්න වලට අකැමැත්ත දැක්වීම, විමර්ශකයා පිළිබඳ සැක පහළ වීම සහ දුන් පිළිතුර නිසා පසුව කරදර වලට මුහුණ පාන්නට සිදුවේ යයි පදනම් රහිත හැඟීම යනාදිය මෙහිදී සඳහන් කළ යුතුය.

තවද, ප්‍රතිචාරකයාගේ පෙළඹවීමේ මට්ටම වැඩිකළ හැකි සාධක වර්ධන කිරීමට විමර්ශකයා උත්සාහ කළ යුතුය. උදාහරණ වශයෙන් කුතුහලත්වය, පෞද්ගලිකත්වය රැක ගැනීමට දක්වන ඇල්ම, කාරුණිකත්වය, තම වගකීම සහ විමර්ශකයා වෙත දක්වන විශ්වාසය යනාදිය මෙහිදී සඳහන් කළ හැකිය. මෙම කරුණු අනුව සමීක්ෂණ සම්මුඛ සාකාච්ඡාවක් යනු, පුද්ගලයන් දෙදෙනෙකු (මෙහිදී ප්‍රතිචාරකයා සහ විමර්ශකයා) අතර ගොඩ නැගෙන සමාජීය ක්‍රියාවලියක් බව අපට සිහිපත් කෙරේ.

ඉහත විස්තර කළ කරුණු සම්පූර්ණ සාකච්ඡා දත්ත වල නිරවද්‍යතාව වැඩි කළ හැකි එක් මාර්ගයක් නම් විමර්ශකයන් මනාව පුහුණු කිරීම බව පැහැදිලි වේ. තමාගේම අදහස් පළකිරීම වැලැක්වීම, වැඩිපුර තොරතුරු විමසීම මධ්‍යස්ථව කිරීම ප්‍රතිචාරකයන් පිළිතුරු සැපයීම කෙරෙහි සාමාන්‍යයෙන් කිසිම බලපෑමක් නොවන සේ සම්මුඛ සාකච්ඡාව පැවැත්වීම යනාදී කරුණු විමර්ශකයන් පුහුණු කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගත යුතුවේ. තවද ප්‍රශ්නාවලිය සම්පූර්ණ කිරීමේ යහපත් භාවය වැඩි දියුණු කිරීමට පුහුණු කිරීම ඉවහල් වේ.

2. **තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාව:** මෙහිදී පැන නගින ලොකුම ප්‍රශ්නය මේ කෙරෙහි සෑහෙන ප්‍රතිචාරයක් ඇති කිරීමයි. නිසැකවම මෙම ක්‍රමය අනික් සමීක්ෂණ පිළිවෙත් වලට වඩා ලාභදායී ය. මෙහිලා දැඩි ප්‍රතිචාරයක් ඇතිකර ගත හැකි නම් මෙම ක්‍රමයේ අගය බෙහෙවින් වැඩිවේ. උදාහරණයක් වශයෙන් ලොකු තේ වතු වලින් සමන්විත නියැදියක් අධ්‍යයනය කිරීමේදී ප්‍රශ්න මාලාව වතු අධිකාරීන්ට තැපැල් මඟින් යවා සම්පූර්ණ කර ලබා ගැනීම වඩා පහසු හා ලාභ ක්‍රමයක් මෙන්ම ප්‍රතිචාරකයක් ද බලාපොරොත්තු විය හැකිය.

විසිරී පවත්නා නියැදියන් වෙත ප්‍රවේශ වීමෙහිලා තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාව ප්‍රබල මාධ්‍යයකි. දුර්ලභ සහ පැතිර පවත්නා සංගහණයකින් දත්ත ලබා ගැනීමේදී මේ කරුණ අපට වඩා වැදගත්ය. තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාවක ඇති අනිකුත් වාසි නම්;

(I) කුටුම්බයක සාමාජිකයින් කීප දෙනෙකු ගැන තොරතුරු ලබා ගැනීමේදී මේ මඟින් වඩාත් විශ්වාසදායක තොරතුරු ලබා ගත හැක. තම කුටුම්බයේ එක් එක් සාමාජිකයාගේ ආදායම් පිළිබඳ සත්‍යම තොරතුරු දීම කුටුම්බ ප්‍රධානියාට අපහසු කාර්යයක් විය හැක. එවැනි අවස්ථාවන්හි එකිනෙකා අතර සාකච්ඡා පවත්වා නිවැරදි තොරතුරු ලබා ගැනීමේ ඉඩ සම්මුඛ සාකච්ඡාවකට වඩා තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාව මඟින් ලැබේ. ඉතා ඉක්මන් පිළිතුරක් අවශ්‍ය විට වුවද මෙය අදාල වේ. "මෙම නිවස ඉදිකළේ කවදාද?" යන්න ප්‍රශ්නය නම්, අදාල ලිපි ලේඛන බලා සත්‍ය පිළිතුරක් දීමට ඉඩක් තැපැල් ප්‍රශ්නාර්ථ මඟින් සැලසීම උදාහරණ ලෙස දැක්විය හැක.

(II) ඉතා පෞද්ගලික හෝ පිළිතුරු දීමට අසීරු කරන ප්‍රශ්න වලට, තමන් නොහඳුනන විමර්ශකයකු සමඟ මුහුණ ලා කෙරෙන සම්මුඛ සාකච්ඡාවකට වඩා නිවැරදි පිළිතුරු තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාවකින් ලබාගත හැකිය.

පිළිතුරු දීමට ප්‍රතිචාරයක් නොදැක්වීම හැර තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාවකින් දත්ත එක් රැස් කිරීම වෙත බලපෑම් කළ හැකි තවත් කරුණු මෙසේය.

1. ප්‍රශ්නාවලිය හැකි තරම් දුරට සරල හා කෙළින් පිළිතුරු ලැබෙන අන්දමින් සකස් විය යුතුය. මෙය සමීක්ෂණයට ලක් නව සංගහණය මැනවින් සිත්හි තබාගෙන සකස් කළ යුතුය. පාරිභාෂික වචන මාලා වන් හෝ ද්වනිතාර්ථ දෙන වචන ඊට ඇතු ලත් නොවිය යුතුය.

2. ප්‍රශ්න මාලාව විමර්ශකයකු විසින්ම එකතු කර ගැනීමට හෝ ලැබී ඇති පිළිතුරු යළි සසඳා බැලීමට හෝ දුෂ්කර නොවේ නම් තැපැල් ප්‍රශ්න මාලාවකින් ලැබෙන පිළිතුරු අවසාන ඒවා වශයෙන් සැලකිය යුතු වේ.

3. ක්ෂණික පිළිතුරු අවශ්‍ය විට මෙය නොගැලපේ. සෙසු පුද්ගලයන් සමග සාකච්ඡා පැවැත්වීමේ අවශ්‍යතාවයක් නැති එක් පුද්ගලයෙකුගේ අදහස් පමණක් ලබා ගන්නා විටකදී හා පුද්ගලයෙකුගේ දැනුම බැලීමට අවශ්‍ය වන අවස්ථාවන්හි මෙය නුසුදුසුය.

4. නියමිත පුද්ගලයා ප්‍රශ්නාවලියට පිළිතුරු සපයා ඇත්දැයි සමීක්ෂකයාට සහතික වශයෙන් දැනගත නොහැක. එනම් තෝරා ගත් පුද්ගලයාගෙන්ම පිළිතුරු නොලැබීමට ඉඩ ඇත.

5. විමර්ශනයට ලක් වන්නාගේ පිළිතුරු නිරීක්ෂකයා මගින් තහවුරු කිරීමේ ඉඩක් තැපැල් ප්‍රශ්න මාලාවක් මගින් නොලැබේ. විමර්ශනයට ලක් වන්නාගේ නිවස අවට පරිසරය, ඔහුගේ ගති ලක්ෂණ වැනි කරුණු සම්මුඛ සාකාච්ඡාවකදී ලබා ගත හැකි අතිරේක තොරතුරුය.

ප්‍රශ්ණාවලිය

ප්‍රශ්නාවලිය: සමීක්ෂණ දත්ත ලබා ගන්නා ප්‍රධාන ක්‍රම දෙක වන සම්මුඛ සාකච්ඡා හා තැපැල් මාර්ගික ප්‍රශ්න මාලාව ගැන අප මෙතෙක් සාකච්ඡා කර බැලුවෙමු දැන් අප මෙම ක්‍රම දෙකම රඳා පවත්නා ආයුධය වන ප්‍රශ්නාවලිය ගැන සලකා බලමු. මෙය සමීක්ෂණයක ඉතා වැදගත් අංගයකි. කොතරම් කාර්යක්ෂම අන්දමින් නියැදි සැලසුම සකස් වුවද ප්‍රශ්නාවලියේ ද්විතාර්ථ හඟවන ප්‍රශ්න ඇත්නම් සැසඳිය නොහැකි පිළිතුරු ලබාදෙයි. එමෙන්ම කිසියම් පිළිතුරක් අවධාරණය කෙරුණු ප්‍රශ්න ඇත්නම් ඊටම නැඹුරු වූ පිළිතුරුද, හිස් ප්‍රශ්න ඇත්නම් හිස් පිළිතුරුද ලබා දෙයි. ප්‍රශ්නාවලිය සකස් කිරීම පිළිබඳ සාකච්ඡා කිරීම, සමීක්ෂණ සැලසුම් අවස්ථාවේදී ආරම්භව ප්‍රශ්නාවලිය අත්හදා බැලීම පිණිස පවත් වන නියමු සමීක්ෂණය අවසන් වනතුරුම නිම වන්නේ නැත. ප්‍රශ්නාවලියක් සකස් කිරීමේ ලා මූලික වන මූලධර්ම කිහිපයක් හා මගහැරිය යුතු අඩුලුහුඬුකම් කිහිපයක් ගැන දැන් සලකා බලමු. එහෙත් අවසාන වශයෙන්, සුදුසු ප්‍රශ්න තෝරා ගැනීමේ ලා සමීක්ෂණ සංගහණය සහ විෂයගත කරුණු පිළිබඳ දැනුම, පසුගිය අත්දැකීම, නියමු කටයුතු ආදී වූ උපකරණ ප්‍රයෝජනයට ගත යුතුවේ. සාමාන්‍ය මූලධර්ම හා අඩුලුහුඬුකම් මෙසේය:

1. සමීක්ෂණය මගින් විමර්ශනය කෙරෙන ගැටලුව අපී දක්වන්න. ඒ අනුව ඇසිය යුතු ප්‍රශ්න තීරණය කරන්න. බොහෝ විට තමන් විසින් සුදුසු යයි සිතෙන නොයෙකුත් ප්‍රශ්න ප්‍රශ්නාවලියට ඇතුල් කිරීමට පෙළඹීමක් ඇතුල් කෙරේ එහෙත් මෙම පෙළඹීම වලක්වා ගත යුත්තකි දිගු ප්‍රශ්නාවලියක් විමර්ශකයා මෙන්ම ප්‍රතිචාරකයා ද උදාසීන කරවන්නකි. එහෙයින් තම අවශ්‍යතාවයන්ට මදක්වත් වැඩිවන සේ ප්‍රශ්නාවලිය දීඝ නොකළ යුතුය.

2. ප්‍රමාණවත් තරම් විශේෂිත බවක් නොමැති ප්‍රශ්න මගහරින්න. විශේෂිත කරුණක් පිළිබඳව පිළිතුරක් අවශ්‍ය විටෙක සාමාන්‍ය ප්‍රශ්නයක් ඇසීම පොදුවේ කෙරෙන වැරැද්දකි.

3. භාෂාව ඉතා සරල විය යුතුය. ප්‍රශ්නාවලියක වහර තීරණය කිරීමේදී අධ්‍යයනය කිරීමට යන සංගහණය නිතරම සිතේ තබා ගත යුතුය.

4. හැකි සෑම අයුරකින්ම ද්විතාර්ථ ගෙන දෙන ප්‍රශ්න මග හැරිය යුතුය.

5. හිස් වචන භාවිතය වැලැක්විය යුතුය. මෙවැනි ප්‍රශ්න හිස් පිළිතුරු වැඩි කරවයි.

6. ප්‍රතිචාරකයා නිශ්චිත පිළිතුරක් කෙරේ යොමු කරවන ප්‍රශ්න නො අසන්න.

7. ප්‍රතිචාරකයා පිළිබඳව පූර්ව හැඟීමක් ප්‍රශ්න මගින් ඇති නොකළ යුතුය. උදාහරණයක් ලෙස සමීක්ෂණ විෂය පිළිබඳ කිසියම් දැනුමක් හෝ අදහසක් ප්‍රතිචාරකයාට ඇති බව ප්‍රශ්න මගින් ඇඟවිය යුතු නොවේ.

8. ප්‍රතිචාරකයා අසීරු තත්වයකට පත් කර වන ප්‍රශ්න ඇසීම වැලැක්විය යුතුය. එනම් පුද්ගලයන් ප්‍රසිද්ධියේ සාකච්ඡා කිරීමට අකමැති විෂයයන්, ප්‍රශ්නාවලින් සැලසුම් කරන්නා මුහුණ දෙන එක් ගැටලුවකි.

දැන් අප දත්ත ලබා ගැනීමේ තුන්වන ක්‍රමය වන නිරීක්ෂණය පිළිබඳව කෙටියෙන් සාකච්ඡා කරමු.

නිරීක්ෂණය

සමාජ විද්‍යාඥයකු විසින් ඔහුගේ පර්යේෂණ ගැටලු අදහස් හා සිද්ධාන්ත තෝරා ගැනීමේදී ඔහු අවට්න් නිරීක්ෂණය කරන දේවල බලපෑමෙන් මිදෙන්නට අමාරුය. එහෙත් ක්‍රමවත් ලෙස දත්ත ලබා ගැනීමේ ක්‍රමයක් හැටියට නිරීක්ෂණය වෙනත් කරුණකි. මන්ද කිසිවෙකු සමීක්ෂණයට භාජනය කරන විෂය කරුණු නිරීක්ෂණයට පමණක් භාජනය කිරීම නොසෑහේ. සමාජ විද්‍යාඥයා උනන්දුවක් දක්වන ප්‍රශ්න විමර්ශනය කිරීමේ ක්‍රමය සුදුසු විය යුතු අතර, එය ඔහු අධ්‍යයනය කිරීමට බලාපොරොත්තු වන සංගහණය සහ නියැදීන්ට සරිලන සේ සකස් විය යුතුය. තවද එය සාධාරණ ලෙස විශ්වාසදායක හා අරමුණු සහගත විය යුතුය.

විමර්ශනයට ලක් වන්නන්ගෙන් ප්‍රශ්න ඇසීමට වඩා නිරීක්ෂණය කිරීමේදී ලැබෙන වාසි කීපයකි. පළමුවෙන් විමර්ශනයට ලක්වන්නා තොරතුරු සැපයීමට අපොහොසත් වූයේ නම් හෝ ඔවුනට දිය හැක්කේ අසම්පූර්ණ පිළිතුරු නම්, අපි අනුගමනය කළ යුත්තේ නිරීක්ෂණය කිරීම පමණකි. ප්‍රශ්න කිරීම මෙහිදී සුදුසු නොවේ. මෙය තාක්ෂණික තොරතුරු ලබා ගැනීමේදී මතු විය හැක. කුඩා ළමුන් පිළිබඳ අධ්‍යයනයන්හිදී නිරීක්ෂණය කිරීම වඩා ප්‍රතිඵලදායකය. ඉතා සරලම ප්‍රශ්න හැර අන් කිසිවකට පිළිතුරු දීමට ළමුන්ට නොහැකි වීම මීට හේතුවය. නිරීක්ෂණයට මෙවැනි වාසි තිබුණත් අවාසියට හේතුවන කරුණුද වේ.

අදහස් හා හැසිරීම් අධ්‍යයනය කිරීමේදී නිරීක්ෂණයෙන් ලැබෙන්නේ ඉතා අල්ප සහායයකි. එමෙන්ම හැසිරීම් පිළිබඳ නිරීක්ෂණය කිරීමට නියෝජන නියැදියක් ලබා ගැනීමේදී දුෂ්කරතා මතුවේ. සංගහණයක ගති ලක්ෂණ නියැදියක් ලබා ගැනීමට නම් නියැදිය සසම්භාවීව තෝරා ගත යුතුය. සම්මුඛ සාකච්ඡා හා ප්‍රශ්නාවලි ක්‍රම මගින් මෙය සහතික කෙරේ. එහෙත් හැසිරීම නිරීක්ෂණය කිරීමේදී හැමවිටම මෙසේ වන්නේ නැත. විවිධ වයස් මට්ටම්වල ස්ත්‍රී පුරුෂයන් සමාජ පන්තීන් හා වෙනත් ආකාරයෙන් මිනිසුන් කාණ්ඩ නිරීක්ෂණය කරන ලෙස විමර්ශකයින්ට අණ කිරීමෙන් නියැදියක් සසම්භාවී වන්නේ නැත. තවද, ඉහත සඳහන් අන්දමට තෝරා ගත් කණ්ඩායම, නියෝජනය කණ්ඩායමක් බව තහවුරු කරන්නේද නැත.

සමාජ විමර්ෂණයන්හිදී වැදගත් තැනක් ගන්නා තවත් නිරීක්ෂණ ක්‍රියාවලියක් සහභාගිතා නිරීක්ෂණය නමින් බොහෝ විට හැඳින්වේ. මෙම ක්‍රමයේදී විමර්ශකයා තමන් අධ්‍යයනය කරන කණ්ඩායමේ හෝ සංවිධානයේ දෛනික ජීවිතය හා සම්බන්ධ වෙයි. ඔහු කණ්ඩායමේ සාමාජිකයන්ට සිදුවන දේ හා ඔවුන් හැසිරෙන අන්දම නිරීක්ෂණය කරනවා මෙන්ම ඔවුන් හා කතාබහේ යෙදීමෙන් එම සිද්ධීන් කෙරෙහි ඔවුන්ගේ අදහස් උදහස් සහ අර්ථ දැන්වීම් ද වටහා ගනී. ඔහු නියම සමාජ පරිනාම අධ්‍යයනයක දී කෙරෙන අයුරින්ම, මුළු සමාජයකම පොදුවේ කෙරෙන ජීවන රටාව හා එම සමාජ සාමාජිකයින් සහ ආයතන හා කාර්ය අතර සබඳතාවයන් අධ්‍යයනය කරයි. මෙහි සාර්ථකත්වය මෙම ජන සමාජය වටා ඔහු විසින් තමන් හඳුන්වා දෙන අයුරින් මෙන්ම එහි සාමාජිකයින් සමග ඔහු පවත්වා ගන්නා සබඳතාවය මතද තීරණය වේ. මෙහිදී තමන් කරන දේ ජන සමාජයේ ප්‍රධානීන්ට පැහැදිලිව විස්තර කර දීමටත්, මෙම කාර්යයේදී තමන් අවංකවම උනන්දුවක් ගන්නා බව පෙන්වීමටත්, ඔහු සමත් විය යුතුය.